

Ekspeditsioonikohus

Karmo Männik oli Pärnu Maakohtus kohtunikuametis olnud juba pea seitse aastat. Enne kohtusse tööle asumist oli Männik olnud Pärnus prokurör, kuid kohtunikuna oli Männik teinud kannapöörde ja spetsialiseerunud hoopis tsiviilasjade lahendamisele.

Kui Männikul taas puhkus tuli, otsustas ta selle veeta Ruhnu saarel, kus samal ajal toimus ka suur muusikafestival. Kui Ruhnu tavapärane elanikkond pole suurem kui sadakond inimest, siis festivali ajaks oli saarele kokku tulnud ligi kolm tuhat. Saarele püstitati ajutine lava ja suur telklinnak. Korraldajatele oli festivali nii rohke külastatavus üllatuseks – arvestatud oli kõige enam kuuesaja külalisega, sest pileteid just nii palju müüdi. Keegi polnud osanud ette näha, et saarele vajub kokku mitu korda rohkem inimesi. Toitlustajad muidugi rõõmustasid samal ajal, sest nende läbimüük muudkui suurenes. Kohalikud olid aga maruvihased: nende vaiksest kodukohast oli saanud joomapidu, mida korraldasid mandrilt saabunud külalised. Kui mandrilt Ruhnu festivalile saabunud Tarmo Sau pärastlõunal purjuspäi ühe festivalikülalise läbi peksis ning teist valjuhäälselt tapmisega ähvardas, pidas kohalik konstaabel Ahto Vainik Sau pikema jututa kuriteos kahtlustatavana kinni. Sau küll räuskas, et nõuab advokaati ja et „mingid kolkavõmmid“ tema tegevust ei kontrolli, ent Vainik jäi endale kindlaks ning lukustas Sau rahvamaja keldrisse selleks otstarbeks tühjaks tõstetud ruumi.

Festivali teise päeva pealelõunal muutus ilm äkitselt: kohale sõudsid tumedad äikesepilved ja tõusis marutuul, välgud särvisid, kõu kõmises ja saarel kadus elekter. Kui esiti vaatasid festivalikülastajad muutunud ilma kui meelelahutust, siis jõhkrate vihmavalingute all hakkasid telgid varsti vett läbi laskma ja inimesed hakkasid varju otsima mitte üksnes kiiruga rahvale avatud kirikust ja rahvamajast, vaid ka kohalike juurest. Praam ei tulnud sellise ilmaga sadamastki välja. Öösel jäi vihm hõredamaks ja järgmisel päeval enam ei sadanud, kuid tuul oli endiselt väga vali ja praamiliiklust taastada ei saanud. Samuti ei saanud oma alustega kohale tulnud külalised saarelt lahkuda. Rahvamaja keldris kinni istuv Sau tuletas juba hommikust peale teda valvavale abipolitseinikule meelde, et tal pole endiselt olnud võimalust kohtuda kaitsjaga, pealekauba on põhiseaduse kohaselt õigus teda ilma kohtu loata kinni hoida ainult 48 tundi ja see aeg saab pealelõunal otsa. Sau seletas, et kui ta ükskord pääseb, esitab ta kindlasti kahjunõuded nii riigi kui ka kõikide teda kinni hoidnud politseiametnike ja abipolitseinike vastu. Ja see „lontrus Viktor“ – mees, keda Sau ka varem oli ähvardanud, leiab ennast kivide vahelt merest ulpimas veel enne, kui ta aru sai, millega talle vastu pead anti.

Konstaabel Vainik oli mures: kui Sau lahti lasta, võiks ta teisele külastajale viga teha ja siis plehku panna. Kui aga Saud jätkuvalt keldris pidada, on mõne tunni pärast tema kinnipidamine juba seadusevastane. Kui Vainik kohtunik Männikut nägi, kurtis ta oma muret ka kohtunikule. Ta oli Männikuga varem mitmel korral kokku puutunud veel siis, kui Männik alles prokurörina töötas. Männik mõstis Vainiku muret suurepäraselt ja teatas, et ta oli kuskil rahva seas näinud ka riigiprokurör Kaaslat ja Paines praktiseerivat vandeadvokaati Tamme. Männik ütles, et ta võib vahistamistaotluse sealsamas rahvamajas läbi vaadata, kui Vainik Kaasla ja Tamme üles leiab ja istungile kohale toob.

Veel tund aega otsimist ja Vainik oli kohale toonud nii Kaasla kui ka Tamme. Kaasla oli küll veidike svipsis, kuid nagu ta ise seletas, võiks ta vahistamisasja „ka nelja promilliga ära istuda“. Tarmo Sau advokaat Tamme nähes eriti rahul ei olnud (peamiselt ilmselt seetõttu, et ta lootis advokaadi puudumisele viidates üldse lahti päästetud saada), kuid ta teadis väga hästi, et kui ta määratud kaitsjast loobub, tuleb tal soovi korral endale oma kulul kaitsja hankida. Nüüd

korraldatigi rahvamaja direktori kabinetis istung Tarmo Sau vahi alla võtmise küsimuses. Prokuröri juhatusel seletas konstaabel Vainik, miks, kust ja kuidas Sau kinni peeti ning abipolitseinik Kristomer selgitas kohtunikule, kuidas Sau Viktori ära lubas uputada. Kaitsja leidis, et Sau vahistamiseks alust pole, sest meri on tormine ja Sau saarelt põgeneda ei saa, samuti ei olevat põhjust Sau ähvardusi Viktori aadressil tõsiselt võtta, kuna Sau olevat ilmselgelt ainult purjuspäi hoobelnud ja nalja teinud. Sau ise oli kaitsja soovitusi kuulda võtnud ning istus täitsa vagusi. Kui kohtunik Männik oli mõlemad pooled ära kuulanud, tegi ta määruse, millega võttis Tarmo Sau vahi alla. Määrus koostati käsikirjaliselt ja kohtunik kirjutas selle sealsamas alla, kuna elekter oli ikka veel ära. Tarmo Sau paigutati aga tagasi keldrisse.

Kui veel kahe päeva pärast ilm lõpuks normaliseerus, lahkusid külalised saarelt. Mandrile jõudnud, esitas Tarmo Sau oma sealse advokaadi vahendusel kohtunik Männiku peale kuriteokaebuse. Kaebuse kohaselt oli kohtunik Männik teinud teadvalt ebaseadusliku kohtulahendi: vähe sellest, et ta oli tsiviilkohtunik, oli ta vahistamismääruse tegemise ajal olnud ka puhkusel. Vahistamise arutamine oli farss – mingi suvalise advokaadi ja poolpurjakil prokuröri osalusel ning üksnes politseiametnike ütluste alusel ei saa vahistamist otsustada. Lisaks oli kohtunik eiranud kõiki kohtuotsuse vormistatusnõudeid – vahistamismäärus tulnuks teha elektrooniliselt ja kohe üles laadida kohtute infosüsteemi. Nüüd aga oli Saud kinni hoitud mingi käsitsi kritseldatud paberi alusel ja seega täiesti ebaseaduslikult. Kohtufarsi asemel oleks kohtunik Männik Sau advokaadi arvates pidanud hoopis võtma tarvitusele abinõud, et Sau vabastatud saaks.

Riigiprokurör Kaasla lahkus omal soovil ametist kohe, kui Tarmo Sau kaebus riigiprokuratuuri jõudis. Riigi peaprokurör esitas Riigikohtule taotluse teha ettepanek kohtunik Männiku kohta süüdistusakti koostamiseks.

Oled Riigikohtu kohtunik ja pead otsustama, kas maakohtu kohtunik Männikule tuleks esitada süüdistus teadvalt ebaõige kohtulahendi tegemises. Seaduse järgi on sul õigus ettepaneku tegemisest keelduda siis, kui leiad, et süüdistuse esitamine kohtunikule oleks ilmselgelt põhjendamatu. Kuidas lahendaksid taotluse?

Kaasuse lahendamisel võib õigusaktidest tugineda üksnes Eesti Vabariigi põhiseadusele.

Kaasuse lahendamist abistavad küsimused*:

1. Mis põhjusel ei tohi sinu meelest kohtunikule süüdistust esitada ilma Riigikohtu vastava ettepaneku ja Vabariigi Presidendi eelneva nõusolekuta?
2. Miks näeb põhiseadus sinu arvates ette, et üle 48 tunni võib inimest kinni pidada vaid kohtu loaga?
3. Mida tähendab, et kohtunik on puhkusel või et kohtunik on spetsialiseerunud tsiviilasjadele?
4. Kas ja kuidas mõjutab sinu meelest kohtulahendi seaduslikkust asjaolu, et kohtulahendit ega kohtuasja ei ole elektroonilisse andmebaasi üles pandud?

*Abistavatele küsimustele vastamine ei ole kaasuse lahendamisel kohustuslik.